

**ԱՐԱՐԱՏ ԱՂԱՍՅԱՆԻ «ԱՐՎԵՍՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ. ԿԵՐԱՐՎԵՍՏ»
ԱՇԽԱՏՈՒԹՅԱՆ ՇՆՈՐՀԱՆԴԵՍԸ**

2023 թ. մայիսի 16-ին ՀՀ ԳԱԱ Նախագահության նիստերի դահլիճում տեղի ունեցավ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական ղեկավար, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Արարատ Աղասյանի «Արվեստի պատմություն. Կերպարվեստ» արժեքավոր ու վաղուց սպասված եռահատոր ուսումնական ձեռնարկի 2-րդ գրքի շնորհանդեսը¹: Դասագիրքը մեկ հարկի տակ էր մեկտեղել գիտության ու մշակույթի, ուսանողության, հանրության լայն շրջանակների ներկայացուցիչներին:

Իսկ ամեն ինչ սկսվել էր տարիներ առաջ:

2019-ին ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարությունը հանդես եկավ արվեստի դպրոցների ու գեղարվեստական ուսումնարանների աշակերտների և ուսուցիչների համար նախատեսված «Արվեստի պատմություն. Կերպարվեստ» եռահատոր դասագիրք ստեղծելու նախաձեռնությամբ: ԿԳՄՍՆ մտահղացմամբ՝ հայկական իրականության մեջ առաջին անգամ նախատեսվում էր ստեղծել կերպարվեստի ընդհանուր պատմությանը նվիրված հայերեն ոչ թարգմանական առաջին ուսումնական ձեռնարկը:

Ակնհայտ է այս նախաձեռնության կարևորությունը, քանի որ կերպարվեստի հետ ծանոթությունն անհրաժեշտ է սկսել հենց դպրոցում և շարունակել միջնակարգ և բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում: Գաղտնիք

¹ Գրքի մասին տե՛ս Ավագյան Արթուր. Արարատ Աղասյան. Արվեստի պատմություն. Կերպարվեստ, գիրք երկրորդ, Երևան. «Արմավ», 2022, 308 էջ, Լրաբեր հասարակական գիտությունների. Երևան, 2023, հ. 1 (667), էջ 350-354: Արվեստի պատմությանը նվիրված արժեքավոր աշխատություն, «Գիտություն». Երևան, 2023, № 5 (376), մայիս: Աղամյան Աննա. Լույս է տեսել «Արվեստի պատմություն. կերպարվեստ» դասագրքի 2-րդ հատորը. «Ազգ». Երևան, 2023, № 20 (5755), 26 մայիսի: Ասատրյան Աննա. Վաղուց սպասված արժեքավոր ուսումնական ձեռնարկ, «Կրթություն». Երևան, 2023, 12 հուլիսի: Kamalyan M. Ararat Aghasyan. History of Art: Fine Arts (Yerevan, «Armav», 2022, 308 p.), Բանբեր հայագիտության, 2023, № 2 (32), ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., էջ 221-224:

չէ, թե ինչ կարևոր դեր ունի կրթությունը որևէ ժողովրդի կյանքում: Ակնհայտ է, որ կրթված, գեղարվեստական բարձր ճաշակ ունեցող սերունդ ունենալու համար անհրաժեշտ են մայրենի լեզվով համապատասխան դասագրքեր և ուսումնական ձեռնարկներ:

ԿԳՄՄՆ փոխնախարար, արվեստագիտության թեկնածու Արա Խզմալյանը ՀՀ ԿԳՄՄ նախարարության «Երաժշտական և արվեստի դպրոցների համար ուսումնամեթոդական գրականության մշակում և հրատարակում» ծրագրի շրջանակներում «Արվեստի պատմություն. Կերպարվեստ» եռամաս ուսումնական ձեռնարկի ստեղծման խնդրանքով դիմեց ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի տնօրեն, մեզանում հայ և համաշխարհային կերպարվեստի փայլուն գիտակ պրոֆեսոր Արարատ Աղասյանին: Բազմավաստակ գիտնականն ու գիտության հմուտ կազմակերպիչը թեև երկար տարիներ զբաղվել էր մանկավարժական գործունեությամբ՝ դասավանդելով Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայում և Երևանի պետական համալսարանում, սակայն վերջին տարիներին հեռացել էր մանկավարժությունից՝ իր ողջ ժամանակը նվիրելով գիտական ու գիտակազմակերպական աշխատանքին: Ու թեև դասագրքաստեղծ՝ հույժ կարևոր ու պատասխանատու ոլորտը բավական հեռու էր պրոֆեսոր Աղասյանից և տեղ չէր գտնում նրա գիտական հետաքրքրությունների շրջանակում, սակայն նա, գիտակցելով այս ձեռնարկի կարևորությունն ու անհրաժեշտությունը մատաղ սերնդի և ուսանող երիտասարդության գեղարվեստական կրթության գործում՝ սիրով համաձայնեց և ձեռնամուխ եղավ կերպարվեստի պատմությանը նվիրված, հայերեն լեզվով շարադրված՝ ոչ թարգմանական առաջին դասագրքի ստեղծման գործին:

Ուսումնական ձեռնարկը բաղկացած է երեք գրքից:

Առաջին գիրքը, որն ընդգրկում է նախնադարյան ժամանակներից մինչև եվրոպական Վերածննդի դարաշրջանի համաշխարհային և հայ կերպարվեստի պատմությունը, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ, ՀՀ ԿԳՄՄ նախարարության ֆինանսավորմամբ «Արմավ» հրատարակչությունը լույս ընծայեց 2020-ին (Աղասյան Ա., Արվեստի պատմություն, կերպարվեստ, գիրք 1, Ե., «Արմավ», 2020, 256 էջ):

2022-ին հրատարակվեց դասագրքի 2-րդ հատորը, որտեղ հեղինակը ներկայացրել է եվրոպական Վերածննդի դարաշրջանի կերպարվեստից մինչև 20-րդ դարասկզբի կերպարվեստի համառոտ պատմությունը և այդ համատեքստում դիտարկել է նաև հայկական կերպարվեստը (Աղասյան Ա., Արվեստի պատմություն, կերպարվեստ, գիրք 2, Ե., «Արմավ», 2022, 308 էջ):

Նշենք աննախադեպ ուսումնական ձեռնարկի կարևոր առանձնահատկություններից մի քանիսը:

➤ Հեղինակը ձեռնարկի էջերում զետեղել է բացատրական բառարան՝ աշակերտների համար մատչելի կերպով բացատրելով կերպարվեստին, դեկորատիվ-կիրառական արվեստին, ճարտարապետությանը վերաբերող հաս-

կացությունները, կրոնական և դիցաբանական կերպարների և խորհրդանիշների իմաստն ու նշանակությունը և այլն:

➤ Տեքստում տեղավորված գունավոր մեծաքանակ վերատպություններն առավել հասկանալի են դարձնում շարադրանքը և նպաստում պատանիների գեղագիտական ճաշակի ձևավորմանը: Նմանատիպ ձեռնարկների համար ուշագրավ և հետաքրքիր նորամուծություն էր յուրաքանչյուր վերատպությանն ուղեկցող գրությունը՝ արվեստի գործի հեղինակի անվան, վերնագրի, թվագրման և պահպանման վայրի վերաբերյալ տեղեկատվությամբ:

➤ Տեքստն ուղեկցվում է ֆիլմերով: Լուսանցքներում նշված շտրիխկոդերի միջոցով հնարավոր է youtube-ով դիտել հայերեն և ռուսերեն լեզուներով ուսուցողական ֆիլմեր՝ վիդեոդասագրքի դասեր, անիմացիաներ, հանրամատչելի-ճանաչողական վավերագրական ֆիլմեր, ոլորտի լրջագույն մասնագետների դասախոսություններ: Ֆիլմերն ընթերցողին տեղեկություններ են հաղորդում հայկական և համաշխարհային արվեստի, առանձին հուշարձանների, ականավոր վարպետների, պատմական դարաշրջանների, տարբեր երկրների ու ժողովուրդների, դիցաբանական աստվածների և հերոսների, պատմական նշանավոր դեմքերի և թագավորական տոհմերի մասին:

Դասագրքի կարևոր առանձնահատկությունն այն է, որ վաստակաշատ գիտնականը պրոֆեսիոնալ բարձր մակարդակով իր տեքստը շարադրել է աշակերտներին մատչելի ու հասկանալի լեզվով:

Աշխատությունը, որը եզակի, խիստ արդիական և մեզանում իրապես նշանակալի երևույթ է, բնականաբար, լայն արձագանք գտավ ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ սփյուռքում: Առաջին գրքի մասին ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Աելիտա Դոլուխանյանի², արվեստագիտության թեկնածու Մարգարիտա Քամայանի³ և արվեստագիտության թեկնածու Մովսես Հերկելյանի գրախոսականները տպագրվեցին ինչպես հայկական ակադեմիական (ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» ամսաթերթ, «Արվեստագիտական հանդես» ևն), այնպես էլ սփյուռքահայ մամուլում («Ազդակ» Լիբանան ևն), նկարահանվեց ֆիլմ՝ <https://m.youtube.com/watch?v=tltsah9PnAg>:

Երկրորդ գրքի մասին ՀՀ ԳԱԱ «Լրաբեր հասարակական գիտությունների» գիտական պարբերականի 2023 թ. 1-ին համարում տպագրվեց արվեստագիտության թեկնածու Արթուր Ավագյանի գրախոսությունը: Առաջիկայում ակադեմիական մյուս գիտական պարբերականներում լույս կտեսնեն Աելիտա Դոլուխանյանի, Մարգարիտա Քամայանի և Հռիփսիմե Վարդանյանի գրախոսությունները ևն:

² Դոլուխանյան Աելիտա. Սպասված դասագիրք՝ կերպարվեստի մասին, «Գիտություն». Երևան, 2021, № 6 (354), հունիս:

³ Քամայան Մարգարիտա. Արարատ Աղասյան. Արվեստի պատմություն. կերպարվեստ, գիրք առաջին. Երևան, «Արմավ», 2020, 256 էջ, «Արվեստագիտական հանդես». Երևան, 2021, № 1 (5), էջ 220-224:

Թեև Ա. Աղայանի «Արվեստի պատմություն, կերպարվեստ» ուսումնական ձեռնարկը նախատեսված է արվեստի դպրոցների և գեղարվեստի ուսումնարանների ուսուցիչների և աշակերտների համար, կիրառվում է բուհերի՝ կերպարվեստի պատմությանը նվիրված դասընթացներում, սակայն այն պահանջված է նաև ոչ մասնագետների և արվեստով հետաքրքրվող յուրաքանչյուր քաղաքացու համար:

Հընթացս շնորհանդեսի՝ դասագիրքը ներկայացրեցին պրոֆեսոր Ա. Աղայանի գիտական դպրոցի ներկայացուցիչները:

Ա. Աղայանի առաջին ասպիրանտ՝ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի կերպարվեստի բաժնի ավագ գիտաշխատող, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի անդամ, արվեստագիտության թեկնածու **Արթուր Ավագյանը**, ում՝ աշխատության մասին ծավալուն գրախոսականը տպագրվել է ՀՀ ԳԱԱ «Լրաբեր հասարակական գիտություն»

ների» գիտական պարբերականի 2023 թ. 1-ին համարում⁴, նշեց, որ թեև գիրքն արդիական է իր բովանդակությամբ և նյութի մատուցման եղանակով, միևնույն ժամանակ՝ պահպանում և շարունակում է ակադեմիական արվեստագիտության լավագույն, առավել կենսունակ ավանդույթները՝ հաջողությամբ մեկտեղելով գիտական շտեմարանի կուռ ամբողջականությունն ու խոհագրության անկաշկանդ ոճը, դասագրքի օբյեկտիվությունն ու ինքնուրույն հետազոտության թարմ հայացքը:

«Հատորը բավական ծավալուն է՝ շուրջ 20 տպագրական մամուլ, - շարունակեց Ա. Ավագյանը, - Այն բաղկացած է յոթ գլուխներից, որոնք իրենց հերթին բաժանվում են ենթագլուխների: Առաջին չորս գլուխները հաջորդաբար ներկայացնում են XIV–XIX դարերի եվրոպական կերպարվեստը՝ առաջատար ազգային դպրոցների (Իտալիա, Նիդերլանդներ, Գերմանիա, Ֆլանդրիա, Հոլանդիա, Իսպանիա, Ֆրանսիա, Անգլիա) պլաստիկական ստեղծագործության օրինակով: Հինգից յոթերորդ գլուխները բովանդակում են XVIII–XIX դարերի ռուս, ինչպես նաև XIX դարի և XX դարասկզբի հայ կերպարվեստի ընդհանրական պատմությունը: Գրքի նման կառուցվածքը բխում է թե՛ ժամանակագրական և թե՛ տրամաբանական անհրաժեշտությունից. ընթերցողը նախ ծանոթանում է նոր եվրոպական արվեստի զարգացմանը, նրա հիմնական միտումներին, բացահայտում կերպարվեստի տարբեր ձևերի (որմնանկար, հաստոցային պատկեր, մոնումենտալ և մանր քանդակ, գծանկար, տպագրանկար ևն), տեսակների (գեղանկարչություն, քանդակագործություն, գրաֆիկա), ժանրերի (թեմատիկ պատկեր, դիմանկար, նատյուրմորտ ևն) կազմավորումն իրենց նախասկզբնական համատեքստում, այնուհետև միայն անցնում ռուս և հայ արվեստի պատմությանը, որն այդ փուլում սերտորեն կապված էր արևմտյան երկրների մշակութային փորձի իմաստավորման ու յուրացման հետ: Հեղինակը պատճառաբանված, սահուն անցումներ է կատարում ընդհանուրից մասնավորը, հնարավորություն տալիս հասկանալու գեղարվեստական պրոցեսների ընթացքն ու բնույթը, հետևելու ազդեցություններին: Դա հատկապես կարևոր է նոր և նորագույն շրջանների պատմության պարագայում, երբ Եվրասիական մայրցամաքն ընդլայնում և բազմազանում էր ներքին մշակութային կապերը, իսկ եվրոպական արվեստի նմուշները փորագրանկարի կամ այլ տեսքով թափանցում էին աշխարհամասի տարբեր անկյուններ»:

Աշխատության կարևոր արժանիքներից մեկը՝ ըստ, Ա. Ավագյանի, նրա համապարփակ, ամբողջական բնույթն է: «Խոսելով XIX դարի հայ կերպարվեստի անցած ուղիների մասին, ձեռնարկի հեղինակն անդրադարձ է կատարում հայության ոչ միայն արևելյան, այլև արևմտյան հատվածի՝ Օսմանյան Թուրքիայի սահմաններում բնակվող մեր հայրենակիցների պլաստիկական

⁴ Ավագյան Արթուր. Արարատ Աղասյան, Արվեստի պատմություն. Կերպարվեստ, գիրք երկրորդ. Երևան, «Արմավ», 2022, 308 էջ, Լրաբեր հասարակական գիտությունների, Երևան, 2023, № 1 (667), էջ 350–354:

ստեղծագործությանը, որը մեզանում համեմատաբար վերջերս և մեծապես հենց Ա. Աղասյանի ջանքերով է դրվել գիտական ակտիվ շրջանառության մեջ: Բացի այդ՝ գրքում առանձին, պատշաճ տեղ է հատկացված XVIII–XIX դարերի ռուս կերպարվեստին, որն այդ ժամանակաշրջանում (հատկապես XIX դարերի կեսերից սկսած) իր գեղագիտական արժանիքներով ու պրոֆեսիոնալ մակարդակով չէր զիջում Եվրոպայի առաջատար դպրոցներին: Ըստ Ա. Աղասյանի, վերջիններիս ուրույն դեմքը նույնպես ի հայտ էր գալիս տեղական ավանդույթների և արտաքին ազդեցությունների բարդ, բազմաբնույթ համախառնության շնորհիվ, որը և ծնեց եվրոպական նոր մշակույթի տարածական ձևերի ողջ տեսանելի բազմազանությունը: Գիրքը հազեցած է փաստական նյութով, սակայն չի թողնում ծանրաբեռնված, խայտաբղետ տպավորություն: Շարադրանքը ստույգ է և օբյեկտիվ, միաժամանակ՝ պարզ և մատչելի ցանկացած շահագրգիռ, այդ թվում՝ պատանի ընթերցողի համար: Ձեռնարկը գրված է գեղեցիկ, հարուստ հայերենով, և հոգ չէ, որ երբեմն ստիպում է դիմել բառարաններին: Ի վերջո լեզվական կրթությունը հանրակրթության հիմքն է, ընդհանուր կուլտուրայի գլխավոր նախադրյալն ու պայմանը»:

Եզրափակելով իր հանգամանալի վերլուծությունը, բանախոսն արձանագրեց. «մեր առջև խիստ անհրաժեշտ, իր գիտակրթական նպատակներին լիովին ծառայող և, միաժամանակ, օգտագործման մեջ հարմար, գեղեցիկ ու շքեղ հրատարակություն է, որը, անկասկած, կունենա մեծ պահանջարկ: Ուստի, ամփոփելով, կուզեինք մեր երախտագիտության ու գովեստի խոսքը հղել գրքի հեղինակ Ա. Աղասյանին, ինչպես նաև բոլոր նրանց, ում հոգատար ջանքերով այն ընծայվեց ընթերցողներին»:

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտաբարտուղար, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի քարտուղար և Արվեստագիտության 016 մասնագիտական խորհրդի անդամ, արվեստագիտության թեկնածու **Մարգարիտա Քամայանի** գնահատմամբ՝ ձեռնարկի ակնառու նորամուծություն է հայկական կերպարվեստը համաշխարհային համատեքստում ընդգրկելու գաղափարը, ինչը հնարավորություն է ընձե-

ռում միջմշակութային տարբերությունների ու նմանությունների խորքին հայկականը զատորոշելու և արժևորելու համար: «Այսպես, գրքի վերջին՝ յոթերորդ գլխում, ներկայացված է XIX դարից մինչև XX դարասկզբի հայկական կերպարվեստի պատմությունը՝ սկսած Հակոբ Հովնաթանյանի ստեղծագործական ժառանգությունից: Կարևոր է, որ հեղինակը ներառում է ինչպես արևելահայ, այնպես էլ արևմտահայ, իսկ 1915-ից հետո՝ սփյուռքահայ կերպարվեստի մեր կարկառուն արվեստագետների ստեղծագործությունը: Այսպես, զանազան ստեղծա-

գործական դիմանկարներից հավաքվում է նոր շրջանի հայկական կերպարվեստի ամբողջական և հաջորդական պատմության համառոտ խճանկարը: Կողք-կողքի հանգրվանում է Ս. Ներսիսյանի, Գ. Բաշինջաղյանի, Ե. Թադևոսյանի, Վ. Սուրենյանցի, Ա. Ֆեթվաճյանի, Փ. Թերլեմեզյանի, Ե. Ոսկանի, Հ. Գյուրջյանի, Ս. Խաչատուրյանի, Հ. Փուշմանի, Զ. Զաքարյանի, Է. Շահինի, Մ. Սարյանի և այլոց արվեստը», - նկատեց Մ. Քամայանը:

Ընդգծելով այն իրողությունը, որ հանրագիտարանային ընդգրկունությամբ, ակադեմիական ճշգրտությամբ, հղկված և հարուստ հայերենով, ամփոփ, համակարգված, տեղեկատվապես թարմացված, ընթերցողի համար դյուրմբռնելի աշխատությունը միևնույն ժամանակ սոսկ գիտելիքների շտեմարան չէ: «Հեղինակը ներկայացնում է կերպարվեստի զարգացման պատմական և հասարակական նախադրյալները, ցույց է տալիս արվեստի գործը վերլուծելու, դրա ժանրաթեմատիկ, ձևաոճական ու տեխնիկական առանձնահատկությունները տեսնելու և բացատրելու եղանակները, բնութագրում է դարաշրջանը և գերիշխող գեղարվեստական ոճը»:

Անդրադառնալով ձեռնարկի արժեքավոր նորարարություններին՝ Մ. Քամայանը կարևորեց լուսանցքներում զետեղված բացատրական բառարանը, քանի որ մինչ օրս մեզանում բացակայում է արվեստաբանական տերմինների հայալեզու բառարան: «Թվում է, թե պրոֆեսոր Ա. Աղասյանը մասամբ լրացնում է նաև այդ լուրջ բացը: Ընթերցողներին պարզաբանելով մասնագիտական տերմինները, ներկայացնելով ուշագրավ փաստեր և անհրաժեշտ տեղեկություններ, մեկնաբանելով, բացատրելով, շեշտելով երևույթների պատճառահետևանքային կապերը՝ հեղինակը լուծում է նաև կարևոր կրթական հիմնախնդիր, այն է՝ սովորեցնում է հասկանալով ճանաչել, խորամուկս լինել, ինքնուրույն ըմբռնել, բացահայտել, և հետևաբար՝ ինքնուրույն մտածել»:

Մ. Քամայանը հատուկ կարևորեց յուրաքանչյուր գլուխն ամփոփող «Հարցեր և առաջադրանքներ» բաժինը, որը խթան է սովորողի ուշադրությունը սևեռելու և նյութն ամրացնելու ուղղությամբ: «Հաճելի նորություն է նկարների տեղեկատվապես հարուստ և ճշգրիտ մակագրություններում ստեղծագործությունների պահպանման վայրերի հիշատակումը: Գրքի վերջում զետեղված տասնինն անուն հանձնարարվող գրականությունը կարևոր հավելում է ուսուցիչների և ապագա մասնագետների համար»:

Ամփոփելով իր ելույթը՝ Մ. Քամայանն ընդգծեց. «Այս ինտերակտիվ, հետաքրքիր, արդիական ձեռնարկը եզակի է ոչ միայն մեզանում, այլև միջազգային պրակտիկայում և կայուն հիմք է բարեկիրթ, մտածող և լայնահայաց սերունդներ կրթելու համար: Աշխատության անկասկած արժանիքներից է նաև նրա կարևոր դերը ազգային ինքնաճանաչման և ինքնարժեքման հարցում»:

Աշխատության արժանիքներին անդրադարձավ ԵՊՀ Հայ արվեստի պատմության և տեսության ամբիոնի դասախոս, արվեստագիտության թեկնածու

Հովսիսիմե Վարդանյանը, ում ծավալուն գրախոսականը տեղ է գտել «Արվեստագիտական հանդեսի» սույն համարի «Գրախոսություններ» բաժնում:

Արդեն արվեստաբան ուսանողության և դասախոսների սեղանի գիրքը դարձած ուսումնական ձեռնարկի ծնունդը շնորհավորեց հայ արվեստաբանության պատրիարք, վաստակաշատ գիտնական, ՀՀ գիտության վաստակավոր գործիչ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր **Հրավարդ Հակոբյանը**. «Սա եզակի դեպք է մեր արվեստի պատմության մեջ, և ես հույս ունեմ, որ մենք կունենանք նաև 3-րդ հատորը»:

«Արմավ» հրատարակչության տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի սփյուռքահայ գրականության ուսումնասիրման բաժնի վարիչ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու **Արմեն Ավանեսյանը**, ով նաև դասագրքի խմբագիրն է, նկատեց. «Նման դասագիրքը մեր իրականության մեջ առաջամարտիկներից է: Դասագիրքն այնպես է կառուցված, որ հեղինակի և ընթերցողի միջև կարծես թե երկխոսություն է ստեղծվում: QR-կոդերի շնորհիվ ընթերցող-

ներին հնարավորություն է տրվում ծանոթանալ տարածաշրջանին, երկրին, հեղինակին վիրտուալ աշխարհում»:

Վերջում շնորհակալական խոսքով հանդես եկավ հեղինակը:

Ա. Աղասյանը տեղեկացրեց, որ արդեն ավարտել և հրատարակության է հանձնել ուսումնական ձեռնարկի վերջին՝ երրորդ հատորը, որն ընթերցողի սեղանին կդրվի մինչև տարեվերջ:

Աննա ԱՍԱՏՐՅԱՆ